

Valtuustoaloite neurokirjon huomioimiseksi Tampereen kaupungissa

Neurokirjioon eli neurokehityksellisiin häiriöihin lukeutuvat autismit kirjon lisäksi esimerkiksi ADHD, Touretten oireyhtymä, oppimisvaikeudet sekä kehitykselliset kielihäiriöt. Neurokirjon piirteitä omaavat ihmiset eivät ole yhteiskunnassamme tasa-arvoisessa asemassa niitä omaamattomien ihmisten kanssa.

Tutkimusten mukaan neurokirjon piirteitä omaavat henkilöt kohtaavat kouluissa vähättelyä, ymmärtämättömyyttä, ylistimulaatiota sekä heidän syrjäytymisriskinsä on suurempi. Opetussuunnitelman sekä lainsäädännön lähtökohtana on tasa-arvoinen ja yhdenvertainen opetus jokaiselle oppilaalle ja opiskelijalle heidän ominaisuuksistaan riippumatta. Tämä ei neurokirjon henkilöiden kohdalla toteudu täysinmukaisesti.

Viimeisimpien kouluterveyskyselyiden mukaan entistä useampi oppilas ja opiskelija tarvitsee oppimisen tuen palveluja tai erityisopetusta. Erityisopetuksen resurssien ollessa puutteelliset, kuormittaa se myös opiskeluterveydenhuoltoa esimerkiksi diagnoosien sekä ylioppilaskirjoituksia koskevien tukitoimien vaatimien todistusten osalta.

Oppimiseen ja koulunkäyntiin erityisopettajalta tukea saaneiden osuus sitä tarvinneista oli THL:n vuoden 2023 kouluterveyskyselyn mukaan perusopetuksen 8. ja 9. luokilla 80,3%, lukiokoulutuksessa 76,8% sekä ammatillisessa koulutuksessa 77,6%. Luvut kertovat siitä, että tukea ei olla saatu lain edellyttämällä tavalla tapauksista jopa 25%:ssa eli neljäsosassa.

Erityisesti neurokirjolla oleville henkilöille erityisen tuen palvelut ovat oppimisen tukemisen kannalta tärkeitä. Mikäli niihin ei pääse ajoissa, voi se lisätä heidän oppimisvaikeuksiaan ja pahimmassa tapauksessa johtaa opintojen hidastumiseen tai niiden pidentymiseen. Vaikeuksia omista oppimistaidoistaan ilmoitti olevan perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisista 38,9%:lla, lukiossa 48%:lla sekä ammatillisissa oppilaitoksissa 47,6%:lla.

Kouluterveyskyselyssä kartoitettiin myös oppilaiden ja opiskelijoiden kokemusta liian äänekkäistä opiskelutiloista. Perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisista melkein viidennes eli 19,6%, lukiolaisista 10,9% sekä ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista 10,1% koki kärsineen oppilaitosten liiallisesta melusta. Lisäksi kouluterveyskyselyn mukaan huomionarvoista on se, että 27,3% yläkoululaisista kokee oppilaitosten fyysisten työolojen häirinneen opiskeluaan.

Erityisesti neurokirjon ihmisille ahtaat tai meluisat opiskelutilat tai liian suuret luokkakoot voivat häiritä opiskelua ja heikentää opiskelukykyä merkittävästi. Oppilaitosten sekä esimerkiksi nuorisotilojen tilat eivät tällä hetkellä ole täysin nepsy-ystävällisiä tai saavutettavia muillekaan opiskelijoille, mikäli on kouluterveyskyselyyn uskomisen.

Oppimisen tuen ja erityisen tuen palvelut ovat tällä hetkellä erittäin aliresursoituja lähes jokaisessa tamperelaisessa oppilaitoksessa. Esimerkiksi Tampereen lyseon lukiossa virassa on yksi erityisopettaja noin 700 opiskelijaa kohti, mikä vaarantaa lukiolain (714/2018) 28 §:ssä mainitun oikeuden oppimisen tuen palveluihin sekä erityisopetukseen. Näin suuren opiskelijamäärän ollessa yhden henkilön vastuulla, lisää se myös henkilöstön kuormitusta sekä sairauspoissaoloja. Henkilökunnalle tulee antaa tosiasiallinen mahdollisuus toteuttaa työtehtävänsä sen vaatimien resurssien ylimääräistä kuormitusta aiheuttamatta.

Kaikki neurokirjon ihmiset sekä ihmiset yleensäkin ovat omanlaisiaan yksilöitä. Heillä on oikeus samoihin oppimiskokemuksiin kuin muillakin ikätovereillaan ja kaupungin tulee se parhaansa mukaan myös mahdollistaa. Kaupungin tulee korjata nykyiset epäkohdat, jotta nepsylasten ja -nuorten oikeudet toteutuvat jokaisella koulutusasteella kokonaisuudessaan.

Ongelmia ilmenee kaupungissa mm. fyysisissä tiloissa, opetuksessa ja opetusympäristöissä sekä nuorten kanssa työskentelevien työntekijöiden tietämyksen vajuudessa. Neurokirjolla olevien ihmisten tarve aistiärsykeettömille tiloille on suuri ikäluokasta riippumatta, ja etenkin koulua käyville lapsille ja nuorille rauhoittumistiloja on usein hyvin heikosti tarjolla. Neurokirjon oireisiin kuuluu monesti alttius yleistimuloitumiselle ja siitä kärsivien henkilöiden toimintakyky on riippuvainen niistä konkreettisista tukikeinoista, mitä yleistimulaation ilmentyessä on saatavilla.

Kouluympäristöissä henkilökuntaa pyritään pitämään tietoisena opiskelijoiden monipuolisista erityisen tuen tarpeista, mutta usein opettajat eivät välttämättä osaa kohdata neurokirjon henkilöitä oikealla tavalla tai eivät ymmärrä syitä heidän käyttäytymisensä takana. Tämä johtaa siihen, että joustavaa ja yksilöllistä opetusta on heikosti tarjolla ja neurokirjolla olevat opiskelijat eivät saa oppimiseen tarvitsemaansa tukea. Tämä näkyy etenkin toisella asteella ja lukiokoulutuksessa, jossa oppimisen joustavuus ja soveltamisen mahdollisuudet ovat erittäin rajalliset ja erityisopetuksen resurssi minimaalinen. Kaupungin tulisikin painottaa neurokirjon ja sen vaikutusten yksilöllistä huomioimista opetuksessa sekä opetusympäristöissä. Konkreettista oppimisen tukea tarvitseville tulisi taata laadukas ja juuri heidän tilanteeseensa sopiva järjestely.

Luokka- ja opetusryhmäkokojen sekä aloituspaikkamäärien nousu haastaa oppituntien kulkua, oppilaiden ja opiskelijoiden keskittymistä, sekä rajaa opettajan mahdollisuuksia tarjota yksilöllistä apua. Nämä ongelmat näkyvät kaikkien kohdalla, mutta haitalliset vaikutukset kerääntyvät etenkin nepsykirjolla oleville. Avointen oppimisympäristöjen käyttö ja suuret luokkakoot ovat usein kamalia neuropsykykkisesti oireileville. Ne pahentavat oppimisen vaikeuksia ja lisäävät oppimista haittaavien oireiden ilmenemistä. Oppimista ja työskentelyä haittaavan oireilun lisääntyessä annettavat tuen resurssit suhteessa vähenevät, joka johtaa niin opinnoissa etenemisen vaikeutumiseen kuin ihmisen mielialaan ja syrjäytymisriskiin.

Neurokirjolla oleviin ihmisiin saatetaan suhtautua ongelmallisesti, joka näkyy neurokirjolla olevien keskuudessa yleisempänä ulkopuolisuuden ja turvattomuuden tunteina arkiympäristössä. Kaupunkiin on luotava ilmapiiri, jossa jokainen kohdataan yhdenmukaisesti ja ennakkoluulottomasti, ja heidän tarvitsemaansa tukea ei vähätellä tai käyttäytymistä oudoksuta. Tietoisuuden lisääminen, henkilökunnan ja työympäristöjen koulutuksen monipuolistaminen ja muiden opiskelijoiden asenteisiin puuttuminen ovat keinoja, joita kaupungissa tulisi esimerkiksi hyödyntää. Neurokirjolla olevien ihmisten asemaa on erilaisin toimenpitein edistettävä ja sosiaalista eriarvoisuutta kitkettävä.

Vaikka koulupolkomme ja lainsäädäntömme perusta tähtää yhtäläiseen ja inklusiiviseen koulutukseen kaikille oppilaille riippumatta heidän ominaisuuksistaan, tämä tavoite ei valitettavasti toteudu täysin neurodiversiteetin piirteitä omaavien oppilaiden kohdalla. Erityisesti nivelvaiheen tukeen perusopetuksen ja toisen asteen välillä on panostettava. Perusopetuksen opinto-ohjaajien tulisi automaattisesti tavata opiskelija vielä kesäloman aikana tai välittömästi sen jälkeen, jotta voidaan kartoittaa opiskelijan tilanne. Saman tulisi

toteutua myös toisen asteen ja korkea-asteen nivelvaiheessa. Neurokirjolla oleville opiskelijoille ohjauksen tarve on suurempi ja erityisesti heidän tukeensa tulee panostaa.

Tällä hetkellä esimerkiksi Pirkanmaan hyvinvointialueella TAYS:ssa jonot neuropsykiatrian tutkimuksiin tarkempien nepsy-diagnoosien saamiseksi ovat lähes vuoden mittaiset, jolla on vaikutusta myös Tampereen kaupungin oppilaitoksiin sekä opiskelijoiden oikeusturvaan. Esimerkiksi ylioppilastutkinnon kokeita varten YTL:lle tarvitsee lähettää tarkat perustelut muun muassa koetilanteessa tarvittavia erityisjärjestelyjä varten, mutta diagnooseja on tutkimusjonojen vuoksi hankala saada aikataulussa.

Tampereen kaupungin tulee vahvistaa yhteistyötä Pirkanmaan hyvinvointialueen ja sosiaali- ja terveys- sekä opetusministeriöiden kanssa sekä vaikuttaa myös valtakunnallisesti lainsäädännön kehittämiseen nepsy-ystävällisempään suuntaan. Opiskeluhuollossa ja erityisen tuen palveluissa tulee ohjeistaa ja neuvoa myös huoltajia siitä, miten lasta voi kotona tukea oppimisessa sekä jakaa heille tietoa neurokirjosta.

Edellä mainittujen asioiden perusteella me, Tampereen nuorisovaltuusto sekä allekirjoittaneet valtuutetut, esitämme, että kaupunki

- selvittää hallinnoimiensa tilojen saavutettavuuden sekä aistiesteettömyyden toteutumisen tilanteen,
- selvittää, miten aistiesteettömyys on tällä hetkellä huomioitu opetuksessa kaikilla koulutusasteilla päivähoidosta toiselle asteelle,
- laatii sekä toteuttaa toimenpideohjelman edellä mainituissa selvityksissä esiin nostettujen epäkohtien korjaamiseksi,
- mahdollistaa pienryhmäopetuksen lukiokoulutuksessa arvioimalla kurssien toteutumisen vähimmäisopiskelijamäärää tapauskohtaisesti,
- lisää tunne- ja vuorovaikutustaitojen opetusta sekä pienryhmätiloja esiopetuksessa, perusopetuksessa sekä toisella asteella,
- tiedostaa neurokirjolla olevien kohonneen syrjäytymisriskin ja pyrki lisäämään asukkaiden tietoisuutta neuropsyykkisestä monimuotoisuudesta sekä omalla toimillaan ehkäisee negatiivisten mielikuvien syntymistä neurokirjolla olevista ihmisistä,
- edellyttää jokaiseen uuteen oppilaitokseen rakennettavan yhden täysin aistiärsykeettömän tilan,
- suuntaa resursseja talousarviosuunnittelussa perusopetuksen sekä toisen asteen ryhmäkokojen pienentämiseen sekä erityisen tuen tarpeen toteutumiseen lainsäädännön edellyttämällä tavalla sekä
- täydennyskouluttaa henkilöstöään yhteistyössä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten sekä muiden järjestöjen kanssa kohtaamaan neurodiversiteetin piireitä omaavia henkilöitä sekä huomioimaan heidän erityistarpeensa koulujen arjessa.

Tampereella 20.5.2024

Tampereen nuorisovaltuusto sekä allekirjoittaneet valtuutetut